

מעלת עם ישראל

[פרשת האזינו (שיחה 2) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

"ידע את אלקי אביך וְעַבְדְּהוּ" (דהיי"א כח, ט) – פסוק זה מלמדנו שהאדם חייב להתבונן ולעיין בכל כוחו (=דע) את הקב"ה, כדי שידע לפני מי הוא עובד. לא די בכך במסורת אבות, כי זה רק "בחיצוניות" ובלי הגיון הלב. הרמב"ם פתח ספרו "משנה תורה" במלים "לידע שיש שם מצוי ראשון", ולא אמר "להאמין". (ע"ע דבריו במו"א/ו). וכך קבע גם כן "חובות הלבבות". (שער היחוד, פ"ג).

אבל הוא הדין שחייב האדם לדעת מה זה עם ישראל, ולהתבונן על רום מעלתם!.
כאשר ידע מאיזה מקור נחשב יתבייש מלחטוא, יסוג אחור מכל עון. כדברי רבנו יונה:
"כי כאשר יתאווה תאוה... יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו וישיב לנפשו ויאמר 'אדם גדול כמוני היום שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונישאות, ושאני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת... ואם ח"ו לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכיו הפריצים". (תחילת "שערי העבודה").

ובכן, בפרשתנו כתוב, "בהנהל עליון, גוים... כי חלק ה' עמו; יעקב, חבל נחלתו" (דברים לב/ח-ט).
לביטוי "חלק ה'" יש 2 אופני פירוש:

1. שהם לחלקו של ה'. (כמ"ש ברמב"ן על ויקרא יח, כה / וכן שרשו נמצא בזהר א/קצה).
2. וגם שנשמותיהם חצובות מתחת כסא הכבוד!. ("בית אלהים" למבי"ט, שער היסודות, תחילת פרק ס"ב).
בנשמותיהם ניצוץ אלוה ממעל. (כמפורש ברמב"ן על בראשית ב, ז וכן בספר "נפש החיים" א/טו, וכן מפורש בזהר א/כה).
אמנם רוחניות האדם מורכבת מן נפש רוח ונשמה, ובשנים הראשונים יש זהות פרטית ואישיות נפרדת לכל אחד ואחד מישראל. אבל מבחינת הנשמה העליונה האדם מגיע עד גבהי מרומים, עד שהוא גבוה אפילו מכסא הכבוד. ("נפש החיים", א/ה).

7 מקורות מן המדרשים

ואע"פ שכל הנ"ל מתפרש בספרי סתרי תורה, חז"ל גילו כל זאת במדרשיהם.
כי עלינו לדעת כי "רבנן דמתניתין ואמוראין - כל תלמודא דלהון, על רזין דאורייתא סדרו ליה".
(זהר ג/רמד:). לכן כותב הגר"א: "אגדות, אשר בהם גנוזים כל הסודות". (עי משלי כד, ל).
מצד אחד הם הסתירו, בכדי שבלתי הגונים לא יגיעו לדעת. עיין ברמב"ם ("בפירוש המשניות", הקדמה לזרעים, מהד' הרב קאפח, דף יט) מה הסיבה להסתרה זאת. אבל לראוים לכך הרי הכינו לנו במדרשיהם "מסגרת מותאמת" כדי למצוא בהם כל מחמדי החכמה.

- א. "בשלש לשונות של חיבה חבב הקב"ה את ישראל, בדביקה בחשיקה ובחפיצה" (בי"ר פ/פ)
ומפרש שם "יפה תואר" ש"דביקה" היא רוח ברוח (עיין כתובות קיא:). / ו"חשיקה" היא יותר מן אהבה נמרצת (עיין מורה נבוכים ג/גא). / ו"חפץ" הוא תמיד מתחדש, כאילו לא היה כלום עד כה.
- ב. "ועל כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י"ב) – אהבה שאוהב המקום את ישראל". (ויקרא רבה א/א).
- ג. "חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת" (חולין צא:). זה מפני שהם עובדים אותו מתוך בחירה חופשית, ומתגברים על חומריותם ועל יצרם הרע. דבקות הנ"ל היא בגלל עצם טיב הנשמה הישראלית, כמו שכתוב "כי כאשר ידבק האזור (=תגורה) אל מתני-איש, כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל... להיות לי לעם ולשם ולתהלה ולתפארת" (ירמיה יג, יא) – משל למלך שהיה לו פורפירין (=מלבוש יקר) והיה מצנה את עבדו ואומר לו תן דעתך עליו וקפלו ונערו..., שאותו לבשתי ביום מלכותי... כך ישראל, הם המליכוני תחילה על הים ואמרו 'ה' ימלוך לעולם ועד'" (ויק"ר כ/ד). כלומר אנו מפרסמים כבוד מלכות-שדי בעולם. וכן הנביא אומר: "אתם ידני נאום ה' ועבדי אשר בחרתי, למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא, לפני לא נוצר אֵל, ואחרי לא יהיה". (ישעיה מג, י)

ד. "אמר הקב"ה למשה: כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל – שֶׁבַח!; לגדלך ולפארך – פֶּאֶר! שאני עתיד להתפאר בהם" (ויק"ר ב/ה) כלומר, כבודם של ישראל הוא מפני שְׁנֵאָאוּ בְּעוֹל כָּל מצוותיו והם מסרו נפשם עבורו. לכן בכבודם של ישראל יהיה פרסום וכתר להקב"ה! ואמרו: "ישראל שאילולא הם, לא היה מטר יורד לעולם ולא השמש זורחת, שבזכותן הקב"ה מוריד בעוה"ז, ולעתיד לבוא אוה"ע רואים היאך הקב"ה מדבק עם ישראל". (תנחומא, תרומה, ט).

ה. "אמר הקב"ה למשה, כל מה שאתה יכול לרומם אומה זו, רוממה. שכאילו לי אתה רומם" (פסקתא רבתא)

ו. "ישראל נקראו עינו של הקב"ה". (איכה רבה, א/נו).

ז. "חביבין ישראל כבבת עין העליונה". (שמות רבה ל/טו)

יש בישראל צד מסוים שנבראו מהאלהות. **מהר"ל** כותב:

[א] "אין לישראל שום הסרה מן הש"י מפני שהם נבראים מן הש"י בעצם ובראשונה, ודבר זה אין לו סילוק והסרה כלל". ("נר מצוה", דף יג). מקורו בזהר (א/יג). **וכן כתב רמ"ק** ("אור יקר", כרך חמישי דף כ') / וזה מפורש ב"דעת תבונות" **לרמח"ל** (קטע קס, דף קפא) וזה לשונו: "דבר זה מושרש בענינים גבוהים מאד, בהיות ישראל משתלשלים ממנו ית' כמו שאמר הכתוב "חלקי ה' ! אמרה נפשי, על כן אוחיל לוי" (איכה ג, כד) עכ"ל. / **וכן כתב "אור החיים"** (על דברים כב, יג) "השכינה היא כללות ישראל" / **וכן כתב הגר"א** (על תקוני זהר, דף מח: ד"ה בכמה תחנונים)

[ב] ועוד כתב **מהר"ל**:

"כי מצד עצם הבריאה של ישראל שהם נצר מטעי הקב"ה הם ראויים לעוה"ב, ואין זה מצד המצוה והמעשים. ואחר כך (נוסף על הנ"ל) יש להם מדריגה אחרת, הם המדות הטובות והישרות" (על אבות, דף יג, "מעשה ידי להתפאר") ולכן יש לכנות את ישראל "טובים" בגלל עצם טיבם (מנחות נג:). - "כך בישראל צדיקים ישרים חסידים בני תורה, אפילו סוריהם (=פסולת שבהם) – גומלי חסד". (במר"ר ג/א)

[ג] וכבר האריך **מהר"ל** מה בין עונותיהם של ישראל לעונותיהם של אוה"ע – אצל אוה"ע הרע מושרש בטבע שלהם. וזה ניכר מספרותם, שירתם, ספורט ואידיאה לאומית שלהם. אנו רואים שם האלהת האלימות והזנות, וכן רוע לב ואנוכיות זוועתית. מי שמכיר על מה מבוססות תרבויותיהן של אוה"ע, בין ברדיו וטלוויזיה, בין בסרטים ובספרות, מזדעזע מן הכיעור של ההתעללויות ושפלות איומה, מהן נהנים הגוים הצופים והקוראים. כי בני ישראל שטרם התקלקלו אינם נהנים כלל לראות מעשי אגרוף והתאבקות, אינם נהנים מן קרב-שוורים (כמו שנהוג בספרד) ולא מן קרב-תרנגולים (כנהוג בדרום אמריקה), אינם מרגישים סיפוק למראה של רצח, מכות דקירות. בני ישראל אינם משתעשעים בסיפורי גבורה של דו-קרב, לודרים המתגוששים זה עם זה או עם חיות-בר, אינם נהנים מן ספורט של ציד-חיות יער.

בני ישראל הטהורים מזדעזעים ממראות האלימות והאכזריות שהם מנת חלקם של תרבות רוב אוה"ע. קצת הטוב שיש באוה"ע בא כהדבקה חיצונית-מוסרית, וגם בזה הם מתמרדים בכל עת-מצוא. מה שאין כן ישראל הם טובים בעצם, כפי שרואים במדותיהם העצמיות שהם רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים (כיצה לכ:). אלא ציורי כזב שיצה"ר מצייר ברמאותו את הדברים בא לפתות אותם מבחוץ, ובניגוד לטבעיהם העצמי. (עיי'ן "נצח ישראל", סוף פ"ב).

ולכן התבטא הקב"ה כאשר בחר בישראל: "כאדם שהוא הולך במדבר והוא מוצא שם ענבים, כך מצא הקב"ה את ישראל". (תנחומא במדבר יג, על סמך הפסוק בהושע ט"/, כלומר העולם הנוכחי הוא כמדבר ציה שממה. כמו שהנודד שמח לרוות צמאונו בענבים, כך ה' שש למצוא כעולם את ישראל).

ולכן במדרש אחר: "אמר הקב"ה למשה, כל אוה"ע טינופת הם, אבל ישראל צדיקים הם כולם" (ילק"ש ישעיה תנב). ולכן באמירת "הבדלה" במוצאי שבתות אנו מנסחים: "המבדיל בין קודש לחול, בין ישראל לעמים" (פסחים קג:).

הקשר ההדוק שיש בין ה' וישראל מתואר כמו קשר חתן וכלה. כך מופיע ב"שיר השירים" כולו. וכך העידו חז"ל: "בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת (שבין קודש קדשים אל הקודש, והעומדים מול פתח ההיכל ראו אז פנימה) ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להם 'ראו חיבתכם לפני המקום, כחיבת זכר ונקבה'". (יומא נד. ודרשו שם כך מהפסוק "כמעט איש ולויות". ועי' דימוי מפליא ברשי"י על מלכים ב' י"א/ב "חדר המיטות"). פשוט הדבר שיש כאן משל, והנמשל הוא השפע האלוהי היורד לעולמנו ובא דרך כלל "ישראל (שהם המושפעים כדמות נקבה). באו להמשיל בזה ציור נחרץ של הקשר הבלתי-אמצעי שבין יוצר לנוצר, ושכל שאר הבריות בעולם נבראו כלאחר-יד אחרי חטא של אדם הראשון, כמבואר ע"י רמח"ל בספרו "דרך ה'". (ב/ד).

- א. ולכן – "בעשרה מקומות קרא הקב"ה לישראל "כלה". (דב"ר ב/ז, והם מול עשרת הספירות).
- ב. ומפני כל זה, "בשבועה נשבע הקב"ה, שלא יניח את ישראל לעולם" (דב"ר ג/ב).
- ג. ולכן "חביבין ישראל לפני הקב"ה שכל מקום שגלו, שכינה עמהן" (מגילה כט).
- ד. ועד כדי כך, כי "במסתרים תבכה נפשי" יש למעלה חוסר שלימות "מפני גאותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעכו"ם (והיינו ממש) מפני גאוותה של מלכות שמים שנטלה" (חגיגה ה', "נצח ישראל" למהר"ל, פ"ט).
- ה. וכל זה מפני "חביבין ישראל שנקראו 'בנים למקום'" (אבות, ג').
- ו. ולכן הקב"ה מזדהה עם כל צרותיהם של ישראל: "כל זמן שישראל בנס, הנס לפניו. צרה לישראל, צרה לפניו. שמחה לישראל, השמחה לפניו" (תנחומא, בשלח, כח).

הבאנו רק **מקצת** ממה שאמרו חז"ל על מעלתם של ישראל. וכאשר האדם לומד דברי חכמתם של חז"ל ומבין (כפי יכולת האדם) מה נפלאה דרגתם של ישראל, הרי האדם מתמלא הרגשת אחריות שלא יקלקל במעשים רעים או דיבורים רעים או מחשבות רעות. ונוסף על כך, האדם נהיה מחוסר נגד כל השפעות קלוקלות של תרבות אוה"ע.

ראשית דבר, אין האדם מתרשם יתר-על-המדה מן "קידמה" או "התפתחות" או כל שם-מצלצל שהמודרנים כינו את אוה"ע. היודע פרק בהיסטוריה על הצרות שסבלנו בכל מקום ומקום, ובמיוחד מהתקופה האחרונה מה היו מעשיהם, יודע שאין לנו מה לחפש שם. גם אלו שהיו כביכול "ידידים" לנו, לא הצילו אותנו בשעת מצוקה אלא סגרו שעריהם מלמלט אותנו. גם בימינו, המדינות "הידידות" אורבות לרעתנו, אבל עם חיוך מנומס.

ועוד, היודע בעניני סתרי תורה מבין עד כמה מגוחך הדבר להשוות בינינו לבין העמים. הרמב"ם (הלי אבות הטומאה ב/ו) פסק דין מסוים, המקיל לגבי גוי ששחט, כתב הראב"ד (שכמפורסם היה מגדולי הקבלה כדורו, וחבין מה ההבדל הרוחני בין ישראל לעמים) – "זו אחת מסברותיו ואין בכולן פחותה מזו. כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין. עם הדומה לחמור, הן גוים פְּמֵר מדלי, (=טיפה מרה הנוזלת מדפנות הדלי לאחר ששואבים איתו מים ולכן נקראת בלשון מר לפי שדפנות הדלי מלאות בעיפוש וטינוף והיא יורדת ונוטפת מפיו אל תחתיתו אחר שאספה את כל הלכלוך. מצודות על ישעיה מ,טו) ואת כולם ישא רוח. והחושב אותם לכלום, אסף רוח בחפניו עכ"ל.

עיי"ש "כסף משנה" שהמליץ עבור הרמב"ם. ובאמת גם הרמב"ם היה חושב כמו שכתב הראב"ד (עיי' מו"נ ג/א וכן ב"פירוש המשניות" על ב"ק ד/ג) רק הראב"ד מתייחס לאותו פסק בהלכה ההיא של הרמב"ם.

עוד אמרו על פסוק "יעקב חבל נחלתו" "כמו החבל שראשו אחד למעלה, וראש השני למטה, אם ימשוך אדם בראשו השני ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון, ככה ממש בשורש נשמת האדם ומקורה - הוא ממשוך ומוריד השפעה ממרומים" ("יתניא", אגרת התשובה, ס"ו).

וכך כתב "נפש החיים" (הגהה כשער א' פי"ה) – "זהו כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, שעיקרו קשור ונטוע למעלה, חלק הוי"ה ממש כביכול, ומשתלשל כחבל עד בואה לגוף האדם. וכל מעשיו מגיעים לעורר שורשו העליון כענין החבל שאם ינענע קצתו התחתון מתעורר ומתנועע גם ראש קצהו העליון".

מובן מאד מה גודל שמחתנו והכרת טובה שלנו, ומדת כובד ראש והכנעה מול מושג נהדר כזה.